

Penki ketvirčiai apelsino

J O A N N E H A R R I S

Iš anglų kalbos vertė
Galina Baužytė-Čepinskienė

Sofoklis

VILNIUS, 2021

Paveldas

I.

PRIEŠ MIRTĮ MOTINA paliko ūkį mano broliui Kasiui, lobį vyno rūsyje – mano seseriai Renei Klodei, o man, pačiai jauniausiai, – savo albumą ir dviejų litrų talpos stiklinį indą su juodu Perigoro triufeliu, didumo sulig teniso kamuoliuku, kuris plaukioja saulėgražų aliejuje; kai atkemši, iš jo dar ir dabar dvelkia sodrus miško žemės kvapas. Turtas paskirstytas išties nelygiai, bet anuo met motina buvo tarsi gamtos galybė, dovanojanti savo malones, kaip jai patinka, neleidžianti vertinti savo minties logiškumo.

Kaip visada sakydavo Kasis, aš buvau jos numylėtinė.

Nepasakytum, kad šitai būtų rodžiusi, kai buvo gyva. Motina neturėjo kada demonstruoti kam nors palankumą, netgi jei šito būtų norėjusi: kai vyras žuvo kare, buvo priversta viena tvarkytis ūkyje. Mes jai, našlei, buvome menka paguoda – mūsų triukšmingi žaidimai, muštinės ir ginčai jai tikriausiai trukdė. Kai susirgdavome, rūpindavosi mumis kažkaip nenoromis švelniai, lyg apskaičiuodama mūsų išgyvenimo kainą, reikšdama meilę elementariausiomis formomis: leidimu išlaižyti puodus su maisto likučiais, išgramdyti prikaistuvius, kuriuose virė uogienė, ar sauja žemuogių, kurių pririnkdavo daržo pakrašty ir be šypsenos paduodavo susuktas į nosinaitę. Kasis privalėjo būti šeimos vyras. Jam motina rodė dar mažiau švelnumo nei man ir

seseriai. Renetė jau ankstyvoje paauglystėje susukdavo vyrams galvą – motinai pakako tuštybės, tad didžiavosi, kad į jos dukterį kreipiamas toks dėmesys. Aš buvau dar viena burna, ne antaras sūnus, kuris pakeltų ūkį, be to, anaip tol ne gražuolė.

Visada kėliau daugiausia rūpesčių: buvau prieštara, o po tėvo mirties tapau paniurusi ir nepaklusni. Liesa ir juodbruva kaip motina, tokiomis kaip jos negražiomis ilgomis rankomis, plokščiomis pėdomis ir plačia burna, tikriausiai pernelyg priminiau ją pačią – dažnai matydavau, kaip, pažvelgusi į mane, kietai sučiaupdavo lūpas, tarsi stoisškai susitaikytų su likimu. Tarsi numatytų, kad būtent aš, o ne Kasis ar Renė Klodė, perteiksiu jos atminimą. Tarsi norėtų, kad tą padarytų kas nors tinkamesnis.

Galbūt dėl šios priežasties man atidavė savo albumą. Anuo met jis atrodė bevertis, išskyrus mintis ir pastabas parašėse šalia receptų, laikraščių iškarpų ir vaistinių žolių. Nepasakytum, kad tai dienoraštis: albumas be datų, be aiškios tvarkos. Palaidi lapai įsprausti kaip papuola, vėliau susiūti smulkiais maniakiškais dygsniais, kai kurie ploni kaip svogūnų lukštai, kiti – atvirukai apkarpytais kraštais, kad tilptų į minkštus odos viršelius. Motina žymėjo gyvenimo įvykius savo sugalvotų valgių receptais arba senų mėgstamų patiekalų interpretacijomis. Maistas buvo vienintelis būdas, kuriuo ji išreiškė kūrybos ilgesį, garbino ją ir puoselėjo. Pirmasis lapas skirtas mano tėvo mirčiai – Garbės legiono ordino kaspinas storai užklijuotas ant popieriaus po neryškia nuotrauka ir tiksliai grikių lietinių receptu, – visa tai atrodo kaip siaubą keliantis humoras. Po nuotrauka motina raudonu pieštuku užrašė: „Nepamiršk iškasti Jeruzalės artišokų. Cha! Cha! Cha!“

Kitur ji šnekesnė, bet daug sutrumpinimų bei mįslingų užuominų. Atpažįstu kai kuriuos jos minimus nutikimus. Kiti

iškraipyti, pritaikyti momentui. Dar kiti atrodo visiškai išgalvoti, melagingi, neįmanomi. Daug kur smulkia rašysena man nesu-
prantama kalba prirašytų eilučių: „Ini tñawini inoti plainexini.
Ini nacini inton inraebi inti ynani eromni.“ Kartais, regis, at-
sitiktinai per visą puslapį ant viršaus arba iš šono iškeverzotas
vienintelis žodis. Viename puslapyje „sūpynės“ mėlynu rašalu,
kitame – „žiemos žaluma, sukčius, ornamentas“ oranžine krei-
dele. Dar kitame – lyg kažkoks eilėraštis, nors niekada nema-
čiau, kad būtų atvertusi kokią kitą, o ne receptų knygą. Štai jis:

Šis saldumas

Užliejo

Lyg koks puikus vaisius

Slyva persikas abrikosas

O gal arbūzas

Jis iš manęs

Šis saldumas

Prisilietusi prie šios užgaidos, juntu nuostabą, nerimą, kad ši
šalta kaip akmuo, prožiška moteris slapčiomis puoselėjo tokias
mintis. Nes užsisklendė nuo mūsų – nuo visų – taip negailestin-
gai, jog maniau, kad niekada neišsidoos.

Niekada nemačiau jos verkiančios. Ji retai šypsodavosi ir
daugiausia tik virtuvėje, pirštų galais liesdama skonių paletę, ne-
išraiškingai sau pačiai – bent jau taip maniau – šnabždėdama
žolelių ir prieskonių pavadinimus: „cinamonas, čiobreliai, pipir-
mėtės, kalendra, šafranas, bazilikas, gudobelė“, ir monotoniškai
komentuodama: „Prižiūrėk ugnį. Kad būtų reikiamas karštis. Jei
per mažas – lietinis bus šlapias. O jei per didelis – sviestas suskrus
iki juodumo, rūks, lietinis trupės.“ Vėliau supratau, kad stengėsi

mane išauklėti. Klausiausi, nes mačiau, kad pamokos mūsų virtuvėje yra, viena vertus, savotiškas būdas užkariauti jos pritariamą ir kad, antra vertus, kiekviename kare būtinas tam tikras atlaidumas. Jos mėgstamiausi buvo gimtosios Bretanės kaimiški receptai; grikių lietinius valgydavome su visokiausiais pagardais, o bretoniškus pyragėlius, bandeles ir papločius parduodavome Anžė žemupyje kartu su ožkos pieno sūriais, dešromis ir vaisiais.

Ji visada galvojo, kad ūkis atiteks Kasiui. Beje, jis pirmasis metė iššūkį – išvyko į Paryžių, nutraukė visus ryšius, teliko parašas kalėdiniame atviruke, kurį kasmet atsiųsdavo, tad kai po trisdešimt šešerių metų motina mirė, apgriuvusi kaimiška troba Luaros pakrantėje jo visai nebedomino. Nusipirkau ją iš jo už savo santaupas, už našlės pinigų, sumokėjau nebrangiai, tačiau sandėris buvo garbingas ir jis pats tuomet džiaugėsi. Suprato, kad ši vieta turi likti šeimai.

Dabar, žinoma, visa pasikeitė. Kasis turi sūnų. Vaikinas vedė Lorą Desanž, kuri rašo apie valgius. Jiedu turi restoraną Anžė pavadinimu *Desanžų palaima*. Prieš Kasio mirtį buvau jo sūnų kelis kartus sutikusi. Man jisai nepatiko. Tamsaus veido, vulgarus ir jau pradėjęs tukti kaip tėvas, nors dar gražus ir tą žinantis. Regis, stengiasi tuo pat metu būti visur, kad tik įtiktų, vadino mane mamute, atnešė kėdę, primygtinai prašė kuo patogiau įsitaisyti, paruošė kavos su cukrumi ir grietinėle, pasiteiravo apie sveikata, gyrė mano šį bei tą, kol man kone apsisuko galva. Kasis, kuriam tuomet buvo per šešiasdešimt, paburkęs nuo venų trombozės, – vėliau dėl to ir mirė, – žvelgė į jį su blogai slepiamu pasididžiavimu. *Mano sūnus. Tik pažiūrėk, koks puikus vyras. Koks nuostabus, koks dėmesingas tavo sūnėnas.*

Kasis jį pakrikštijo Janiku, pagal mūsų tėvą, bet tai manęs neprivertė jo labiau pamėgti. Šitai paveldėjau iš motinos: bjau-

rėjimąsi dirbtiniu artumu. Nemėgstu, kai kas mane liečia ar pataikauja. Nemanau, kad bendras kraujas gimdo prisirišimą. Arba slapta pralietas kraujas, ką mes visi taip ilgai laikėme paslapyje.

Na, taip. Nemanokit, kad tai užmiršau. Nepamiršau nė minutę, nors kiti labai stengėsi. Kasis grandė pisuarus prie savo baro Paryžiuje. Renetė dirbo bilietų pardavėja pornofilmų kino teatre Pigalio aikštėje, it pasimetęs šuva lakstė nuo vieno vyriškio prie kito. Iš čia jos lūpų dažai ir šilkinės kojines. Namie būtų vietinė karalienė, brangutė, neginčijama kaimo karalienė. Tačiau Monmarte visos moterys panašios. Vargšėlė Renetė.

Žinau, ką galvojat. Norit, kad tęsčiau pasakojimą. Dabar jus domina tik šis vienintelis pasakojimas apie praeities dienas – vienintelė mano sudriskusios vėliavos gija, dar pagaunanti šviesą. Norit išgirsti apie Tomą Leibnicą. Kad visa būtų aiškiai sudėliota, įvertinta, baigta. Na, tai ne taip lengva. Kaip ir mano motinos albume, puslapiai nesunumeruoti. Pradžios nėra, o pabaiga tokia pat atspurusi kaip neatsiulėtas sijonas. Bet aš sena moteris, regis, čia visa taip greit pasensta; tikriausiai dėl oro, o aš savaip tvarkau reikalus. Be to, jūs turite suprasti daug dalykų. Kodėl mano motina šitai padarė. Ir kodėl taip ilgai slėpėme tiesą. Ir kodėl būtent dabar nutariau papasakoti svetimiems – žmonėms, kurie mano, kad gyvenimą galima išprausti į du laikraščio sekmadieninio priedo puslapius su keliomis nuotraukomis, į pastraipą, į citatą iš Dostojevskio romano. Užverti lapą ir baigta. Ne. Tik ne šį kartą. Jie įsimins kiekvieną žodį. Žinoma, nepriversiu to išspausdinti, tačiau, Dievas mato, jie išties klausysis. Aš juos *priversiu*.

2.

ESU VARDU FRAMBUAZA DARTIGEN. Gimiau čia pat, Plovėjų kaime, mažiau nei penkiolika kilometrų nuo Anžė, Luaros pakrantėje. Liepą man sukaks šešiasdešimt penkeri, esu pageltusi ir nusvilinta saulės tarsi sudžiūvęs abrikosas. Turiu dvi dukteris: Pistašę, ištekėjusią už bankininko iš Reno, ir Nuazetę – 1989 metais ji išvyko į Kanadą, iš kur kas pusmetį man atsiunčia laišką; taip pat turiu du anūkus, kurie visas vasaras praleidžia mano ūkyje. Po vyro mirties – jis mirė prieš dvidešimt metų – dėviu gedulą; prisidengusi jo pavarde slapta grįžau į gimtąjį kaimą, išpirkau seniai apleistą, gaisro ir gamtos stichijų nuniokotą motinos ūkį. Dabar aš Fransuaza Simon – *Simono našlė*, tad niekam neateitų į galvą mane sieti su Dartigenų šeima, kuri išvyko po šio siaubingo įvykio. Nežinia kodėl pasirinkau būtent šį ūkį, šį kaimą. Gal aš tiesiog atkakli. Kas buvo, tas. Čia mano namai. Su Ervė praleisti metai dabar beveik nublanko, atrodo lyg keistos ramybės salos, kokias kartais išvysti audringoje jūroje – tarsi trumpa laukimo, užsimiršimo akimirka. Tačiau aš niekada iš tikrųjų nepamiršau Plovėjų. Nė vieną akimirką. Dalis manęs visada buvo čia.

Prireikė nemažai metų, kad kaimiška troba taptų gyvenama. Tuo metu įsitaisiau pietiniame sparne, kur bent jau stogas buvo sveikas. Kol darbininkai keitė čerpes, aš darbavausi sode – kiek iš jo buvo likę, – genėjau, pjausčiau, plėšiau didžiulius amalo vainikus, kurie smaugė medžius. Motina jautė aistrą visiems vaisiams, išskyrus apelsinus, drausdavo jų parsinešti į namus. Kiekvienam mūsų davė – pagal savo užgaidą – kokio nors vai-

siaus ar su juo susijusio patiekalo vardą: Kasį¹ pavadino pagal juodųjų serbentų pyragą, Frambuazą² – pagal aviečių likerį, o Renetę – pagal renklodes – *reine-claude*, – stambias kaip vynuogės ir sultingas slyvas, vidurvasarį apsėstas vapsvų; jos augo priešais pietinę namų sieną, jomis motina puošdavo savo renklo-džių tortą. Buvo metas, kai savo sode auginome per šimtą vais-medžių – obelų, kriaušių, slyvų, vyšnių, svarainių, jau neminint avietyno, braškių, agrastų ir serbentų, kurių uogos buvo džiovi-namos, konservuojamos, verdamos uogienės, vėliau gaminami likeriai, nuostabūs sluoksniuotos tešlos pyragaičiai, konditerinis kremas ir migdolinė pasta. Mano prisiminimai persisunkę jų kvapų, spalvų, vardų. Motina prižiūrėjo medelius lyg savo mylimiausius vaikus. Kad apsaugotų nuo šalnų, kūrendavo ugnį puoduose, negailėdama žiemos kuro atsargų. Kiekvieną pavasariį priveždavome pilnus karučius mėšlo trąšoms. O vasarą, kad atbaidytume paukščius, pririšdavome šakų galuose sidabrinio popieriaus juostas, kurios braškėjo vėjyje, taip pat tarškučius iš ant vielos suvertų tuščių skardinių, kurių klaikūs garsai paukščiams kėlė siaubą, pašėlusiu greičiu besisukančius vėjo malūnėlius iš spalvoto popieriaus, tad sodas buvo pilnas karnavalinio triukšmo: mirgėjo žaisliukai, spalvoti kaspiniai, girgždėjo vielos, tikra kalėdinė šventė vidurvasarį.

Kiekvienas medis turėjo vardą. „Gražuolė Ivona“, – sakydavo motina, eidama pro gumbuotą kriaušę. „Akvitanijos rožė, karaliaus Henriko sviestas.“ Tuomet jos balsas būdavo švelnus, tylus, kone monotoniškas. Nežinau, ar tą sakydavo man, ar sau pačiai. „Konferencija. Viljamsas. Gislenas de Pantjevras.“

Šitoks saldumas.

¹ *Cassis* – juodasis serbentas (pranc.).

² *Framboise* – avietė (pranc.).

Šiandien sode neliko nė dvidešimties vaismedžių, nors mano poreikiams jų visiškai užtenka. Mano rūgščių vyšnių likeris ypač populiarus, nors jaučiuosi kiek kalta, kad neprisimenu vyšnios vardo. Svarbiausia, reikia palikti kauliukus. Stiklainyje plačiu kaklu sluoksniais sudedi vyšnias ir cukrų, palaiapsniui kiekvieną sluoksnį palaistai grynu spiritu – geriausia kiršas, bet tinka ir degtinė arba armanjakas, – kol prisipildo pusė indo. Po to dar užpili spirito ir lauki. Kas mėnesį atsargiai pavartai indą, kad lygiai pasiskirstytų cukrus. Per trejus metus spiritas pasidaro tamsiai raudonas: ištraukęs vyšnios raudonį iki baltumo, įsigeria iki kauliuko, iki pat migdoliuko jo viduje, tampa aitrus, gundantis, pakvimpa rudeniu. Patieki mažytėse likerio taurelėse, duodi šaukštelį vyšniai išimti, – ją laikai burnoje, kol išmirkęs vaisius ištirps po liežuvio. Perkandi kauliuką, kad ištekėtų jame susikaupęs skystis, po to ilgai vartai liežuvio galiuku lyg kokį rožinio karoliuką. Bandai prisiminti, kada ji sunoko, tą vasarą, rudenį, kai nuseko šulinys, kai vapsvos susispietė į lizdus, tą seniai žuvusį laiką, kurį vėl atradai kietoj vaisiaus širdy.

Žinau, žinau. Norite, kad eičiau prie esmės. Bet šitai tiek pat svarbu, kiek visa kita – tai pasakojimo būdas, *laikas*, kurį sugaišti pasakojimui. Man prireikė penkiasdešimt penkerių metų jam pradėti, tad bent jau leiskite daryti, kaip noriu.

Kai grįžau į Plovėjas, buvau beveik tikra, kad manęs niekas neatpažins. Ir nesislapsčiau: atvirai, kone įžūliai rodžiausi kaime. Norėjau iškart sužinoti, ar mane kas nors atpažįsta, ar įžvelgia motinos bruožus mano veide. Norėjau žinoti, kur esu.

Kasdien eidavau prie Luaros, atsisėdavau ant plokščių akmenų, kur mudu su Kasiu gaudėme lynus. Stovėdavau ant kelmo, kur buvo mūsų Apžiūros postas. Statieji akmenys likę jau ne visi, bet kuolai, ant kurių kabindavom savo grobį, vainikus,

kaspinus ir Senosios Močios galvą, kai galų gale ją pagavome, dar tebestovi.

Užėjau į Braso tabako krautuvę – dabar ten prekiauja jo sūnus, nors senis dar gyvas, jo akys juodos it anglis, žvilgsnis grėsmingas ir akylas, – vėliau į kavinę pas Rafaelį ir į paštą, kur viršininkauja Zinetė Urija. Nukakau net prie karo paminklo. Vienoje pusėje surašyti kare žuvę mūsų kaimo kareiviai, apačioje šūkis *Morts pour la patrie*¹. Pastebėjau, kad mano tėvo pavardė nugramdyta, tad tarp Dariuso G. ir Fenujo Ž. P. žioji tarpas. Kitoje pusėje žalvario lenta su dešimčia pavardžių didesnėmis raidėmis. Man nereikia nė skaityti – moku atmintinai. Tačiau apsimėčiau susidomėjusi, žinojau, kad kas nors būtinai ims pasakoti tą istoriją, gal net parodys vietą prie vakarinės Šventojo Benedikto bažnyčios sienos, pasakys, kad kasmet jiems atminti laikomos mišios, kad po to nuo paminklo laiptų garsiai perskaičtomos jų visų pavardės, dedamos gėlės. Nežinau, ar visa tai ištvėriau. Nežinau, ar jiems ką nors pasakys mano veidas.

Martenas Diuprė, Žanas Mari Diuprė, Koletė Goden, Filipas Urija, Anri Lemetras, Žiuljenas Lanisanas, Artiuras Lekozas, Anjesė Pti, Fransua Ramondenas, Ogiustas Triurianas. Dar tiek daug žmonių juos pamena. Tiek daug žmonių tomis pačiomis pavardėmis, tais pačiais veidais. Čia liko šeimos: Urijos, Lanisanai, Ramondenai, Diuprė. Po šešiasdešimties metų jie vis dar prisimena, sėniai kartas nuo karto primena neapykantą jaunimui.

Kurį laiką manimi domėjosi. Rodė šioкі tokį smalsumą. Tas pats namas, visų apleistas po to, kai išvyko ta moteris Dartigen: „Gerai nepamenu visų smulkmenų, ponია, bet mano tėvas... mano dėdė...“ Klausdavo: „Kam nusipirkote šį ūkį?“ Ši vieta

¹ Žuvę už tėvynę (pranc.).

badė akis it juoda dėmė. Medžiai patręšę, apnikti amalo ir ligų. Užbetonuotas, pilnas žvirgždo ir akmenų šulinys. Bet aš prisimenu tvarkingą, klestintį ūkį, kuriame virė darbas, prisimenu arklius, ožkas, viščiukus, triušius. Mėgdavau įsivaizduoti, kad po šiaurinę lauką lakstantys laukiniai triušiai – tai mūsų pačių palikuonys, akyse kartais šmėkštelėdavo balti lopeliai rudoje minioje. Kad patenkinčiau smalsuolius, sugalvojau vaikystę Bretanės ūkyje. Aiškinau apie žemės pigumą. Tapau nusižeminusi, atsiprašinėju. Kai kurie sėniai į mane žiūrėjo kreivai, tikriausiai galvojo, kad šis ūkis turėtų amžiams likti paminklu. Rengiausi juodais drabužiais, slėpiau veidą po keliomis skaromis. Matote, jau iš pat pradžių buvau sena.

Nepaisant to, prireikė šiek tiek laiko, kad būčiau priimta. Žmonės buvo mandagūs, bet nemalonūs, o kadangi aš pati nesu visuomeniškos prigimties – taip gana šturkščiai sakydavo motina, – jie elgėsi taip pat. Į bažnyčią nevaikščiojau. Žinau, kaip tai atrodė, bet negalėjau prisiversti. Galbūt tai toks pat arogantiškumas kaip mano motinos, kuri pavadino mus ne Bažnyčios šventųjų, o vaisių vardais. Tik per krautuvę tapau bendruomenės dalimi.

Tokia buvo pradžia, tačiau visada ketinau plėstis. Prabėgus trejiems metams nuo mano atvykimo, Ervė pinigų beveik neliko. Dabar namas tapo gyvenamas, nors žemė iš esmės liko nenaudojama – tuzinas medžių, lopinėlis daržovių, dvi nykštukinės ožkos, keli viščiukai ir antys. Aišku, praeis kiek laiko, kol galėsiu pragyventi iš žemės. Pradėjau kepti ir pardavinėti savo kepinius – šiame rajone paplitusias sviestines bandeles ir meduolinę duonelę, taip pat savo motinos ypatinguosius bretoniškus gardėsius – pakelius su traškiais blyneliais¹, vaisiniais pyragėliais,

¹ *Crêpes dentelle* (pranc.).

smėliniais sausainiais¹, biskvituais, riešutų duona, cinamoniniais traškučiais. Iš pradžių pardavinėjau vietinėje kepykloje, vėliau pačiame ūkyje, palaipsniui praplėčiau prekybą kiaušiniais, ožkos pieno sūriais, vaisių likeriais ir vynais. Iš pelno nusipirkau kiaulių, triušių, daugiau ožkų. Naudojau senais motinos receptais, dažniausiai iš atminties, nors kartais dirstelėdavau į albumą.

Atminties tokie keisti žaidimai. Plovėjose, regis, niekas neprišiminė mano motinos kulinarijos. Kai kurie senesni žmonės net sakė, kokias permainas sukėlęs mano buvimas čionai, kad anksčiau čia gyvenusi moteris buvo baisi nevala. Kad namas dvokęs, vaikai lakstę basi. Gerai, kad jos atsikratę. Viduje susigūžiau, bet nieko nepasakiau. Ką galėjau pasakyti? Kad kasdien vaškavo grindis, vertė namuose avėti veltinių šlepetes, kad nesubraižytume baltais grindų? Kad dėžėse ant langų buvo visada pilna gėlių? Kad šveisdavo mus kempine taip pat negailestingai, kaip ir laiptus, kol veidai taip degdavo, kad imdavom baimintis, jog išsilies kraujas?

Čionai ji tapo nelemta legenda. Kartą pasirodė net knyga. Na, iš tikrųjų brošiūra: penkiasdešimt puslapių ir kelios nuotraukos – viena paminklo ir viena Šventojo Benedikto bažnyčios, nelemtos vakarinės sienos vaizdas stambiu planu. Tik probėgšmais užsiminta apie mus tris, net vardai nepaminėti. Už tai buvau dėkinga. Neryški momentinė nuotrauka: motinos plaukai taip stipriai suimti nuo veido, kad akys atrodo kaip kinės, lūpos suspaustos plonyte nepritarimą bylojančia linija. Tarnybinė tėvo nuotrauka, ta iš albumo – su uniforma atrodo neįtikėtinais jaunas, šautuvas nerūpestingai užkabintas ant rankos, išsišiepęs. Ir kone pačiame knygos gale nuotrauka, kuri privertė mane žiopčioti lyg ant kabliuko užkibusią žuvį. Keturi jauni

¹ *Sablés* (pranc.).

vyras vokiečių uniformomis, trys susikabinę rankomis, ketvirtas stovi kiek nuošaliau – jis sumišęs, rankoje laiko saksofoną. Kiti taip pat su muzikos instrumentais – vienas su trimitu, kitas su klarnetu, trečias prie šono pasikabinęs būgną. Nors jų pavardžių nėra, man jos žinomos. Tai Plovėjų karinis ansamblis apie 1942 metus. Pats kraštinis iš dešinės – Tomas Leibnicas.

Prireikė kiek laiko, kol supratau, kaip jie sužinojo šitiek detalių. Iš kur gavo mano motinos nuotrauką? Kiek žinau, jos nuotraukų *nebuvo*. Netgi man teko matyti vienintelę – seną vestuvių fotografiją miegamojo komodos stalčiaus dugne: du žmonės žieminiiais paltais stovi ant Šventojo Benedikto bažnyčios laiptų, jis su skrybėle plačiais kraštais, ji palaidais plaukais, už ausies gėlė. Visai kita moteris anuomet: droviai šypsosi sustingusiom lūpom ir žvelgia į kamerą; vyras stovi šalia globėjiškai apkabinęs ranka jos pečius. Supratau, kad jei motina sužinotų, jog mačiau šią nuotrauką, tikrai supyktų, tad padėjau į vietą kiek drebėdama, nežinia kodėl sunerimusi.

Nuotraukoje knygoje moteris panašesnė į tą, kurią, kaip maniau, pažinojau, bet kurios niekada išties neperpratau: atšiauraus veido, nuolat pasirengusi pratrūkti įtūžiu. Paskui pažiūrėjau į autorius nuotrauką knygos pabaigoje ir galiausiai supratau, iš kur visa informacija. Lora Desanž, žurnalistė, rašanti apie valgius, – trumpai kirpti raudoni plaukai, atidirbta šypsena. Janiko žmona, Kasio marti. Vargšas kvailėlis Kasis. Vargšas Kasis, kurį apakino puikybė, kad turi tokį vykusį sūnų. Išdrįso atskleisti mūsų paslaptį dėl... dėl ko? O gal jis iš tikrųjų patikėjo paties susikurta iliuzija?